

4. Косілова О. І. Інститут омбудсмена в механізмі правового захисту прав і свобод особи – світовий досвід та Україна // Науково-практична Інтернет-конференція 08.10.2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/in_ex.php?option=com_content&view=article&i=639%3A071013-19&catid=79%3A21013&Itemid=98&lang=ru
5. Проект нового ЦПК України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/127922-oprilyudneni_proekti_novih_cpk_gp_k_ta_kas.html

ЯНІЦЬКА І. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук

ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Дослідження правової природи та особливостей встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в Україні та подальших шляхів розвитку цього правового інституту з урахуванням руху нашої держави в європейський простір, доцільним є аналіз законодавства країн Європи, що регулює зазначені суспільні відносини. Хотілося б зупинитися на досвіді сучасної Німеччини, який продовжує відрізняти повноту і логічну послідовність правових приписів. Що ж до опіки та піклування, то обидва ці інститути передбачені окремо ч. 3 кн. 4 Цивільного уложення Німеччини далі – ЦУН).

Розділ 1.2.3 кн. 4, що присвячений опіці, містить переважно правила, що торкаються майнових прав неповнолітнього підопічного. Але, природно, він містить ряд положень, що мають пряме відношення до особистих прав дитини. Так, § 1773, названий «Умови», визначає: «Неповнолітньому призначається опікун, якщо на нього не розповсюджується батьківська турбота або якщо батьки не вправі його представляти в особистих або майнових справах». До сказаного ЦУН додає: «Неповнолітньому призначається опікун також у тому випадку, якщо неможливо встановити його сімейний статус» [1, с. 87].

Згідно § 1789 опікун призначається судом у справах опіки з покладанням на нього обов'язку чесно і сумлінно здійснювати опіку. Причому покладання цього обов'язку підтверджується у формі, що замінює присягу. Разом з тим ЦУН звертає увагу на випадки встановлення опіки судом у справах опіки за особистою ініціативою (§ 1774), наприклад коли заходи, вжиті судом по врегулюванню сімейно-правових конфліктів, виявилися безрезультатними.

ЦУН, надаючи суду у справах опіки право її встановити, дає рекомендації щодо вибору опікуна погодившись з існуючими на цей рахунок

правилами і думкою управління у справах молоді. Тут враховуються дві обставини, що виключають, по-перше, неспроможність до здійснення опіки, по-друге, непридатність до виконання обов'язків опікуна.

При виборі опікуна суд у справах опіки повинен вибрати особу, яка за своїми особистими якостями та майновим станом здатна виконувати обов'язки по опіці (§ 1779 (2)). З числа декількох відповідних кандидатур необхідно взяти до уваги передбачувану волю батьків, особисті прихильності підопічного, спорідненість з підопічним і віросповідання підопічного. Ще один обов'язок суду полягає в необхідності заслухати родичів або свояків підопічного, «якщо це можливо без значного затримання або невідповідних витрат» (§ 1779 (3)). Що ж до конкретних правил, дотримання яких є обов'язковим, то кожен німець зобов'язаний прийняти на себе обов'язки по опіці, для здійснення яких він обраний судом у справах опіки (§ 1786), якщо немає причин, що виправдують його небажання. Докладний перелік таких причин містить § 1786, іменованій «Право на відмову». При необгрунтованій відмові бути опікуном все одно на нього покладаються, але тимчасово, обов'язки бути опікуном. До того ж суд у справах опіки вправі «спонукати особу, обрану опікуном, до прийняття обов'язків по опіці шляхом встановлення штрафу». Його дозволяється накладати з інтервалом не менше одного тижня. Разом з тим не дозволяється накладати більше трьох штрафів.

ЦУН допускає, по-перше, призначення декількох різних опікунів для спільного здійснення опіки (у разі розбіжностей між ними рішення приймає суд у справах опіки); по-друге, надає батькам право згадувати його в своєму заповіті; по-третє, дозволяє батькам запропонувати свою кандидатуру опікуна. Причому ця кандидатура може бути замінена без згоди особи, покликаної до опіки, тільки в певних випадках, перерахованих в § 1778.

Вартою уваги є особливість ЦУН в частині, що стосується опіки, як такої, а також існування кількох типів опікунів крім основного. У їх числі:

контролюючий опікун, в завдання якого входять контроль за основним опікуном і його підтримка під час укладання певних угод. Контролюючий опікун призначається при будь-яких обставинах. Якщо опіка не повинна здійснюватися декількома опікунами спільно, один з опікунів може бути призначений опікуном, контролюючим іншого (§ 1792 (3)). Контролюючим опікуном може бути управління у справах молоді (§ 1792 (1)). Опікун в особі управління у справах молоді, призначається, якщо фізична особа, що здатна здійснювати опіку, відсутня. Така опіка іменується «посадовою», різновидом якої є опіка, здійснювана управлінням у справах молоді в силу закону.

Таким чином, ЦУН досить повно висвітлює питання, пов'язані з опікою над неповнолітніми. Що ж до піклування над ними, то розд. 3 кн. 4 у вигляді доповнення передбачає «спеціальне піклування» (§ 1909), де сказано: «Особі, на яку розповсюджується батьківська

турбота або опіка, призначається піклувальник у справах, що викликають труднощі у батьків або опікуна».

Зокрема, піклувальник призначається для управління майном, яке зазначена особа набуває в разі смерті когось або яке йому буде безоплатно надано третьою особою за угодами між живими, якщо спадкодавець у заповідальному розпорядженні, а третя особа при наданні встановили, що батьки або опікун не повинні здійснювати управління майном. Спеціальне піклування «належить встановити також у тому випадку, якщо є умови для призначення опіки, проте опікун ще не призначений» (§ 19 093). Призначається піклування й над зачатого дитиною для дотримання його майбутніх прав тою мірою, якою ці права потребують охорони (§ 1912 (1)). Проте батьківські обов'язки з охорони зберігаються «неначебто дитина вже народилася» [2]. Отже, між поняттями «опіка» та «піклування» над неповнолітніми по ЦУН та СК України немає подібності.

Зосередившись на майновій стороні опіки над неповнолітнім, ЦУН досить докладно регламентує передумови встановлення опіки немайнового характеру. Саме тут чимало оригінальних, самобутніх рішень, глибоке вивчення яких може виявитися корисним для української науки, вдосконалення законодавства, правозастосування. Також це дає підстави для висновку про можливість запозичення позитивних напрацювань окремих країн в означеній сфері.

Список використаної літератури:

1. Нечаева А. М. Защита личных прав несовершеннолетнего гражданина в семейно-правовой сфере по Гражданскому Уложению Германии / Александра Матвеевна Нечаева // Государство и право. — 2011. — № 3. — С. 86-94.
2. German Civil Code. BGB [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p6013

АПАЛЬКОВА І. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день основним завданням для нашої країни є реформування судової системи та наближення до європейських стандартів, оскільки метою України — вступ до Європейського Союзу, а відповідно повноправним її членом.